
Rakennemuutos tarvitsee aikuiskasvatusta

Rakennemuutoskeskustelun laineet huuhtovat yhä voimallisemmin myös aikuiskasvatusta saarekkeen rantoja. Viime marraskuussa pidettiin Joensuussa valtakunnallinen talouspoliittinen konferenssi Ihminen uudistuvassa työelämässä. Siihen osallistui maamme talouspoliittisen johdon edustajia valtionhallinnosta, yritysmaailmasta sekä työmarkkinajärjestöistä. Mielenkiintoista on, että aikuiskasvatusta nousi erääksi konferenssin keskeiseksi puheenaiheeksi. Lähes kaikissa puheenvuoroissa vaadittiin aikuisten ammatillisen koulutuksen kehittämistä ja sitä, että yritysten on otettava entistä suurempi vastuu oman henkilöstönsä kouluttamisesta. Aikuiskasvatuksella nähdään siis olevan keskeinen asema nykyisen, rakennemuutokseksi nimitetyn yhteiskunnallisen kehitysvaiheen hallinnassa.

Samantapaisia ajatuksia on esitetty monella muullakin taholla. Mm. viime vuonna ilmestyneessä ns. Pekkasen komitean mietinnössä, joka on julkaistu nimellä Tuottava osallistuminen uudistuvassa työelämässä (Kom. miet. 1987:40), todetaan että nykyinen talouselämän rakenteiden ja toimintatapojen muutos edellyttää yritysten sisäisen toiminnan kehittämistä lisäämällä johdon ja henkilökunnan yhteistoimintaa. Yhtenä keskeisenä yritysten sisäisen kehittämisen muotona komitea mainitsee henkilöstön täydennyskoulutuksen. Sitä tulisi komitean mielestä uudistaa lähivuosina perusteellisesti. Tästä syystä komitea esittää mm. aikuisopintotuen, koulutuksen tarjonnan ja palkallisen opintovapaan kehittämistä. Erityisen mielenkiintoinen on komitean esitys Erorahaston kehittamisestä. Komitean mielestä tuotannollisista ja taloudellisista syistä irtisanottaville työntekijöille maksettavia erorahoja tulisi suunnata koulutusrahoiksi, joilla edistetään työntekijöiden siirtymistä uusiin ammatteihin ja heidän sijoittumistaan uusiin tehtäviin. Näyttää siltä, että meilläkin alkaa vähitellen vallita entistä laajempi yksimielisyys siitä, että henkilöstökoulutuksen kehittäminen on mahdollista vain jonkinlaisia uusia rahoitusjärjestelmiä luo-

malla; se on makuasia tulevatko rahat tähän erityisestä koulutusrahastosta vai jostakin erotai kehitysrahastosta.

Myös Aikuiskoulutusneuvoston julkaisemassa raportissa Aikuiskoulutuksen kehittäminen vuosina 1988—1990 on uudistustyön painopiste asetettu työelämän koulutukseen. Tämä on sikäli ymmärrettävää, että siellä alan hallinnollinen, organisatorinen ja lainsäädännöllinen kehitys on jäänyt selvimmin jälkeen nyky-yhteiskunnan uudistustarpeita ajatellen.

Aikuisten mahdollisuuksia ammatilliseen opiskeluun pyritään parantamaan rahoitusjärjestelmää kehittämällä. Valtioneuvosto antoi 24. päivänä maaliskuuta periaatepäätöksen ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittämisestä (Päätös julkaistaan kokonaisuudessaan toisaalla tässä lehdessä). Siinä on pyritty selkiyttämään eri tahojen rahoitusvastuuta sekä luomaan edellytyksiä ammatillisen aikuiskoulutuksen joustavalle ja tehokkaalle rahoittamiselle. Periaatepäätöksen sisältämän maksupalveluperiaatteen eduista ja haitoista tullaan vielä keskustelemaan varmasti paljon. Toistaiseksi uudistuksen kokonaisvaikutuksia käytännön toimintaan on vaikea arvioida. Järjestelmään on tarkoitus siirtyä vähitellen vuoteen 1992 mennessä. Paitsi avointa keskustelua, uuteen järjestelmään siirtyminen tarvitsee rinnalleen jatkuvaa evaluaatiota sekä mahdollisimman objektiivista tutkimustietoa sen vaikutuksista.

Periaatteessa työelämän ja ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittäminen on tietysti hyvä asia. Se mikä siinä joskus vaivaa, on vaihtoehtottomuus ja uudistustoiminnan arvolähtökohtien pohdiskelun vähäisyys. Missä määrin rakennemuutos on todellinen, missä määrin talouselämän johto haluaa vain sen varjolla perustella omalta kannaltaan välttämättömiksi ymmärtämänsä uudistustoimenpiteet. Rakennemuutos markkinoidaan suurelle yleisölle samanlaisena mystisenä pakkona kuin aikaisemmin kansainvälisen kilpailukyvyyn säilyttäminen. Kuitenkin näillä molemmilla käsitteillä

peitellään usein vain jatkuvan kasvun ideologiaa, joka näyttää elävän yhteiskuntasuunnittelijoiden ajatuksissa sitkeästi siitä huolimatta, että jokaisen pitäisi nähdä sen haitat, kun vain katselee avoimin silmin ympärilleen. Kun arvoista ja erilaisista kehittämisvaihtoehdoista ei keskustella, niin teknokraatit ja talouselämän johto pääsevät vaikuttamaan liikaa maassa harjoitettavaan uudistuspolitiikkaan. Aikuiskasvatusorganisaatioiden tulisi tästä syystä käynnistää laaja nykyisen yhteiskunnallisen kehitysvaiheen arvoperusteita pohdiskeleva kriittinen keskustelu.

Kehittämistyön edistyessä näyttää kiinnostus aikuiskasvatuksen tutkimusta kohtaan vähitellen lisääntyneen. Aikuiskoulutusneuvoston asettaman tutkimusjaoston työn tuloksena ilmestyi viime vuoden lopulla Aikuiskoulutuksen tutkimuspoliittinen ohjelma. Siitä keskustellaan enemmän ensi syksynä järjestettävässä tutkimuspoliittisessa seminaarissa, mutta myös tämän lehden palstoilla on tarkoitus käydä sen pohjalta keskustelua.

Jostain syystä kehittämistyö ja tutkimustoiminta on ollut meillä Suomessa melko erillään toisistaan. Kehittämistoiminnasta vastaavat ovat joskus valitelleet alan tutkimuksen vähäisyyttä, mutta toisaalta tutkimustoiminta ja sen resurssointi on jätetty aina kehittämissuunnitelmissa huomiotta tai siirretty tulevaisuuteen. Toivottavasti nyt virinnyt kiinnostus tuottaa myös konkreettisia tuloksia. On selvää, että tutkimustoiminnan kehittämisen täytyy perustua jo olemassa olevien tutkimusyksiköiden resurssien parantamiseen. Laitosten nykyisillä henkilöresursseilla ei kovin ihmeitä saada aikaan jo yksistään siitä syystä, että niiden työntekijöillä on paljon muutakin laitosten opetukseen ja yliopistojen hallintoon liittyviä tehtäviä,

joten aikaa intensiiviseen tutkimustyöhön ei tahdo riittävästi löytyä. Tarvittaisiin erillisprojekteja, joihin voitaisiin palkata laitosten ulkopuolista työvoimaa sekä tutkimusapurahoja, jotta laitosten henkilökunta voisi aika ajoin irrottautua omaan tukimukseensa. Tutkimusaiheista ja -halusta ei ole puutetta. Tämä kävi ilmi, kun Tampereen ja Helsingin yliopiston aikuiskasvatuksen edustajat kokoontuivat jokin aika sitten keskustelemaan laitostensa kehittämisestä. Kaikki mukana olleet totesivat tutkimustyön pahimpana esteenä olevan ajan puutteen ja tutkimusrahoituksen vähäisyyden. Yhtenä konkreettisenä esimerkkinä tutkimusrahoituksesta vastaavien suhtautumisesta alan tutkimukseen tuli esiin Suomen Akatemian Jatkuvan koulutuksen tutkimusohjelma, joka oli haettavana viime syksynä. Ohjelmalla oli selviä yhtymäkohtia aikuiskasvatustutkimukseen. Sitä haki yhteensä 19 tutkijaa tai tutkijaryhmää. Loppusuoralle pääsi 6 projektia, mutta Akatemia teki loppujen lopuksi erikoisen ratkaisun, se ei hyväksynyt yhtään projekteista todeten, ettei mikään niistä liittynyt riittävän keskeisiin jatkuvan koulutuksen kysymyksiin. Lienee tarpeetonta todeta, että tutkijat olivat asiasta eri mieltä. Akatemialla on kuitenkin kuulemma tarkoitus tarkistaa ohjelmaansa ja järjestää mahdollisesti uusi hakukierros. Aika näyttää, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Joka tapauksessa aikuiskasvatuksen tutkimukselle olisi luotava nopeasti riittävät resurssit. Positiivisena seikkana on pidettävä sitä, että päätöksentekijät alkavat vähitellen huomata, että alan kehittämistyö tarvitsee tuekseen jatkuvaa evaaluaatiota ja tieteellistä tutkimusta.

Jukka Tuomisto